

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Ігор Горошкін,

кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник відділу навчання іноземних мов,
Інститут педагогіки НАПН України

 <https://orcid.org/0000-0002-0378-888X>

 igorgoroshkin@gmail.com

У статті актуалізовано проблему визначення принципів побудови системи вправ і завдань як засобів механізмів іншомовного спілкування. На основі вивчення, аналізу й узагальнення наукових студій визначено, що система вправ і завдань – це ієрархічно структурована, дидактично й методично збалансована послідовність вправ та завдань, розроблених з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти, модельної програми з іноземної мови, умов навчання, психологічних особливостей здобувачів освітнього процесу, що спрямована на вмотивоване й усвідомлене оволодіння учнями іншомовним матеріалом, формування в них умінь застосовувати іноземну мову як ефективний інструмент комунікації, потужний засіб пізнання іншої культури та репрезентації власної.

Наголошено на необхідності врахування соціокультурного змісту системи вправ і завдань, дотримання вимог Державного стандарту базової середньої освіти. У цьому випадку система стає потужним інструментом досягнення мети навчання іноземних мов, визначеної стандартом і чинною модельною програмою.

Схарактеризовано принципи комунікативності, інтегрованого навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови, домінуючої ролі вправ, активності, наочності, систематичності й послідовності наведено окремі приклади вправ і завдань.

Зазначено, що кожна вправа системи має визначати діяльність учнів, моделювати її, об'єднувати мовний і позамовний матеріал, забезпечувати активізацію словникового запасу учнів та засвоєння нової лексики, граматики в міжкультурному контексті. Для формування в учнів механізмів мовлення вправи мають поєднувати взаємозв'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. У цьому випадку можна говорити про їх комплексний характер.

Ключові слова: принцип, вправа, завдання, система вправ і завдань, іншомовне спілкування.

Постановка проблеми в її загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реалізація компетентнісного підходу до навчання іноземної мови орієнтує на розвиток особистості здобувачів освіти, формування в них низки ключових компетентностей, особистісних якостей, ціннісного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування і здобування знань у полікультурному соціумі. Урок іноземної мови сьогодні – це демонстрування здобувачам освіти значних можливостей, які надає людині мова, це практика застосування іноземної мови як потужного засобу комунікації. Завдання кожного уроку полягає в підготовці учнів до ефективного іншомовного спілкування. Це й зумовлює пошук ефективних шляхів формування в здобувачів освіти механізмів іншомовного спілкування. Одним із таких шляхів є система вправ і завдань для формування механізмів іншомовного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Визначенню принципів побудови системи вправ і завдань як засобів формування механізмів іншомовного спілкування слугували аналіз і узагальнення наукового досвіду широкого кола вчених за такими основними напрямками:

- формування навичок іншомовної мовленнєвої діяльності (Л. Морська, С. Ніколаєва, В. Редько та ін.);
- розвиток умінь іншомовної мовленнєвої діяльності (О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, О. Вишневський, С. Ніколаєва та ін.);
- система вправ у навчанні іноземної мови (О. Бігич, Н. Бориско, Р. Мартинова, О. Пасічник, Т. Полонська, В. Плахотник, В. Редько та ін.).

Студіювання наукових праць, спостереження за освітнім процесом переконують, що проблема добору вправ для навчання іншомовного спілкування завжди перебувала в полі уваги науковців і практиків. Науковці (О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, О. Гальченко, Н. Майер, С. Ніколаєва, Т. Олійник, Т. Пахомова, О. Пасічник, Т. Полонська, В. Редько та ін.) стверджують, що якість виконання вправ значною мірою впливає на успіх оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності. З цього випливає, що провідним засобом формування механізмів іншомовного спілкування є побудова ефективної системи вправ і завдань, значення якої полягає насамперед у тому, що вона забезпечує організацію формування механізмів іншомовного спілкування й організацію освітнього процесу (Редько, 2017).

Перед учителями постає завдання: скомбінувати вправи й завдання в певній послідовності задля реалізації мети навчання предмета, тобто створити ефективну систему вправ і завдань для формування в учнів механізмів іншомовного спілкування. Однак ще не визначені дидактичні і методичні засади її побудови, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначення принципів побудови системи вправ і завдань для формування в учнів механізмів іншомовного спілкування

У процесі дослідження використано такі **методи** як логічний, діалектичний, аналізу й синтезу, індукції та дедукції, спостереження, абстрагування.

Виклад основного матеріалу. Студіювання психолого-педагогічних джерел (Н. Бориско, С. Ніколаєва, О. Паршикова, В. Плахотник, В. Редько, Е. Хоменко, В. Черниш,

Л. Черноватий, С. Шукліна та ін.) дає змогу стверджувати, що поняття «система» науковці тлумачать як «об'єднання взаємозв'язаних і розташованих у певному порядку складників цілісного утворення, поєднаних певною функцією. Тобто система передбачає множинність взаємопов'язаних елементів, з'єднаних певним чином для досягнення певної мети. Ці елементи, перебуваючи в тісному взаємозв'язку, й формують структуру системи» (Черноватий, 2018).

Поняття «вправа» в психології і педагогіці розглядають по-різному. У психології під вправою розуміють багатократне виконання дій або видів діяльності для їх опанування, що спирається на розуміння, усвідомлений контроль і коригування (Ушакова, 2016). Л. Черноватий визначає як «форму організації вправління, призначену для багаторазового виконання однієї або кількох операцій дії, стосовно якої формується навичка», завдання – як вправління для формування вмінь (Черноватий, 2018, с. 22).

Крім вправ, у методиці навчання іноземних мов виділяють завдання, що «відрізняються від вправи, насамперед, відсутністю багаторазового його виконання. Наприклад, у вправі учням потрібно пояснити своїм англомовним друзям, ролі яких будуть виконувати інші учні, як телефонувати в Україні. Але перед виконанням цієї вправи учням слід дати завдання, наприклад, поговорити з батьками, щоб дізнатися, як дзвонити в іншу країну» (Бігич та ін., 2013, с. 182), дізнатися вартість дзвінків за кордон у різних операторів мобільного зв'язку й порівняти її, щоб обрати найбільш прийнятний тариф, уточнити різницю в часі, щоб зателефонувати в зручний для абонентів час тощо. Як бачимо, завдання можуть варіюватися. Завдання широко використовують педагоги в проєктній методиці навчання іноземних мов. В. Редько слушно зазначає, що «різні типи вправ можна об'єднати в більш об'ємні одиниці – комплекси і систему. Комплекси вправ зазвичай створюють для виконання двох і більше завдань: засвоєння певної мовної одиниці, формування вмінь і навичок з будь-якого окремого виду мовленнєвої діяльності тощо. Типи вправ, які при цьому використовують, певним способом між собою пов'язані, структуруються відповідно до принципів наступності і посиленості, комунікативного спрямування. Водночас утворюючи комплекси, передбачається, що вони логічно входять до системи. У більшості наукових досліджень систему розглядають як цілісний об'єкт, що складається із взаємопов'язаних елементів» (Редько, 2013, с. 300). З огляду на це логічно говорити про створення системи вправ і завдань для формування в учнів механізмів іншомовного спілкування.

У методичній літературі представлено значну кількість визначень поняття «система вправ і завдань». Аналіз змісту визначень уможливив висновок, що система вправ і завдань – це ієрархічно структурована, дидактично й методично збалансована послідовність вправ та завдань, розроблених з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти, модельної програми з іноземної мови, умов навчання, психологічних особливостей здобувачів освітнього процесу, спрямована на вмотивоване й усвідомлене оволодіння учнями іншомовним матеріалом, формування в них умінь застосовувати іноземну мову як ефективний інструмент комунікації, потужний засіб пізнання іншої культури та репрезентації власної.

Призначення системи вправ і завдань полягає в тому, щоб забезпечити підґрунтя для розроблення підсистем, спрямованих на опанування конкретних тем, наприклад, система вправ для навчання аудіювання, система вправ для розвитку фонетичних умінь здобувачів освіти тощо.

Коли працює система, то актуалізуються і функції, що виконує система загалом, і функції, притаманні кожному складникові системи, тобто конкретній вправі чи завданню. Реалізація цих функцій має забезпечити формування механізмів іншомовного спілкування учнів 7–9 класів гімназії.

Будь-яка система ґрунтується на певних теоретичних засадах. Логіка нашого дослідження потребувала визначення підходів до побудови системи вправ і завдань як засобів формування механізмів іншомовного спілкування в учнів 7–9 класів гімназій.

У методиці навчання іноземних мов склалися різні підходи до виокремлення принципів навчання. Як зазначають дослідники, принципи належать до базисних категорій методики, реалізація яких в освітньому процесі забезпечує його ефективність (Бігич та ін., 2013, с. 110).

Навчання іноземних мов, як і навчання інших шкільних предметів, спирається на загальнодидактичні та методичні принципи, до яких відносять принципи комунікативності, інтегрованого навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови, домінуючої ролі вправ, активності, наочності, систематичності й послідовності.

Розглянемо докладніше означені принципи в контексті розроблення системи вправ і завдань для формування механізмів мовлення в процесі вивчення іноземної мови в 7–9 класах гімназії.

Принцип комунікативності передбачає побудову системи вправ і завдань з урахуванням моделі реальної комунікації, тобто тематика вправ і завдань має бути максимально наближеною до реальних ситуацій спілкування, наприклад, подорожі (спланувати маршрут, обрахувати вартість поїздки, визначити цікаві об'єкти, які необхідно відвідати, знайти у відкритих джерелах інформацію про них, підготувати оголошення для однокласників про поїздку тощо); покупки (обговорити питання, як краще купувати речі – у магазині чи інтернеті, які є ризики під час купівлі в інтернеті, як заощадити під час покупок, як треба здійснювати покупки, запропонувати скласти список покупок тощо); здоровий спосіб життя (як спланувати день, щоб знайти час на фізичні вправи, які секції краще відвідати, скільки часу можна сидіти біля комп'ютера, чим загрожує малорухомий спосіб життя, що таке здорове харчування тощо).

Для побудови системи вправ і завдань цінними є виокремлені 3. Зеленською особливості формування комунікативних умінь у здобувачів загальної середньої освіти, до яких уналежнено такі:

- урахування вікових і психологічних комунікативних викликів і бар'єрів;
- профілізація комунікативних актів у межах проведення навчальних занять;
- акумуляція, трансляція, ретрансляція і коригування наявного мовленнєво-комунікативного досвіду;
- використання дієвого дидактико-методичного тренінгового інструментарію задля досягнення високого рівня сформованості комунікативних умінь здобувачів загальної середньої освіти» (Зеленська, 2021, с. 41).

На це й мають бути спрямовані вправи і завдання, наприклад, групова робота над різними текстами, що дає змогу кожному учневі виконати певні дії, які відповідають їхнім віковим особливостям, є посиленням для кожного. Спостереження за освітнім процесом доводять, що під час роботи в групах формується низка вмінь, зокрема: спілкуватися і взаємодіяти з іншими в процесі обміну інформацією, планувати й організувати спільні дії в межах групи, діяти з урахуванням позиції інших членів групи й узгоджувати свої дії з іншими, дотримуватися морально-етичних та психологічних правил спілкування й співпраці. Водночас необхідно враховувати, що організація групової роботи потребує більших витрат часу й зусиль учителя. Важливо спостерігати за роботою всіх учнів у групі, щоб учні, які не мають сформованих умінь, не користувалися працею сильніших учнів, не застосовували під час роботи рідну мову. Наприклад, учням можна запропонувати завдання підготувати повідомлення про історію створення Інстаграм, Гугл, Фейсбуку, Ютубу. Група учнів із трьох-п'яти осіб добирають матеріал про певну компанію. Їм треба розподілити завдання, узагальнити зібрану інформацію і представити її в класі. Це можуть бути як окремі матеріали, так і проєкт «Цікаві історії». Залучення здобувачів освіти до проєктної діяльності сприятиме розвитку вмінь володіння всіма видами мовленнєвої діяльності.

Подібні завдання спрямовані на формування низки ключових компетентностей і дозволяє врахувати індивідуальні особливості дітей (хтось збирає інформацію, хтось узагальнює її, готує презентацію, хтось виступає).

Цікавим є ситуаційне завдання «Подорож: Ви збираєтеся в чотириденну подорож Америкою. Порахуйте вартість квитків, оберіть оптимальний маршрут з урахуванням вартості квитків. Продумайте, що візьмете з собою в подорож, складіть список необхідних речей. Уявіть, що у вас є 2500 доларів на проживання, харчування й розваги. Знайдіть компроміс, розподіливши ці кошти.

Під час виконання означеного завдання хтось обрахує вартість квитків, хтось складе список речей тощо. Така робота готує здобувачів освіти до подальшої комунікації, сприяє вдосконаленню комунікативних умінь, розширенню словникового запасу, що має відбуватися системно.

Принцип інтегрованого навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови передбачає одночасний розвиток мовленнєвих умінь (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі, перекладі) у межах визначеного модельною програмою їх послідовно-часового співвідношення на основі загального мовного матеріалу і за допомогою спеціальних вправ (Бігіч та ін., 2013, с. 115).

Оскільки кожен вид мовленнєвої діяльності має певні особливості й специфічні механізми, то їх урахування є обов'язковим у розробленні системи вправ і завдань. Особливості реалізації означеного принципу можна узагальнено сформулювати в такий спосіб: вправи мають бути спрямовані не на формування розрізнених умінь аудіювання, говоріння тощо, а на формування іншомовної комунікативної компетентності загалом, складниками якої є мовні, мовленнєві вміння. Тобто необхідно враховувати специфіку кожного виду мовленнєвої діяльності, водночас здійснювати комплексне їх формування разом із засвоєнням мовних та соціокультурних аспектів.

З огляду на те, що навчання іноземних мов має діяльнісний характер, вправи можна вважати засобом засвоєння мовного матеріалу й водночас засобом оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності, адже під час їх виконання учнів залучають до слухання, читання, говоріння або письма. У цьому контексті особливу роль відіграє системність вправління учнів у цих видах мовленнєвої діяльності, а також систематичне залучення учнів до перекладу слів, речень, текстів з рідної мови на іноземну і навпаки, оскільки без цього важко досягнути результативності. Вправи і завдання мають бути скомбіновані в такий спосіб, щоб забезпечити взаємопов'язаний характер навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови, активізувати мовні одиниці в мовленні. З огляду на це важливо створити ефективну систему вправ і завдань, зорієнтовану на оволодіння учнями всіма видами мовленнєвої діяльності, а також на засвоєння фонетичних, лексичних та граматичних засобів, що уможливить іншомовну комунікацію. Часткові завдання мають стати складником інших – більш загальних, тобто йдеться про ієрархічність, що є прикметною ознакою будь-якої системи.

Принцип домінувальної ролі вправ має виняткове значення для побудови системи вправ і завдань для формування в учнів 7–9 класів гімназії механізмів мовлення. Реалізується принцип домінувальної ролі вправ в освітньому процесі шляхом залучення учнів до виконання різноманітних вправ, що спонукають їх до здійснення мовленнєвих дій, в основу яких покладено певні мовленнєво-розумові операції. Формування і вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок учнів відбувається в процесі виконання вправ завдяки функціонуванню цих операцій. Вправи можна назвати мікросценаріями процесу спілкування, у якому закладено програму дій мовця і/або слухача, читача, перекладача.

Принцип активності означає, що в процесі навчання іноземної мови учні мають бути включені в активну мовленнєво-мисленнєву діяльність. З огляду на це зазначимо, що важливо добирати такі вправи, що спрямовані на активізацію діяльності здобувачів освіти. У створенні системи вправ і завдань доцільно врахувати твердження психологів, що джерелами активності можуть бути інтереси, вподобання учнів.

Принцип наочності передбачає використання наочності під час виконання вправ і завдань для мобілізації активності учнів, підвищення інтересу до навчання, розширення обсягу матеріалу для засвоєння, його візуалізації. Використання відео й аудіо-матеріалів допомагає краще розкрити зміст навчального матеріалу, сприяє кращому його засвоєнню, оскільки активізує різні канали сприймання інформації, таким чином полегшуючи навчання.

Принцип систематичності й послідовності реалізується передусім через послідовне введення мовного, мовленнєвого та культурологічного матеріалу в освітній процес. Означений принцип ураховує також узаємозв'язок усіх аспектів іноземної мови та послідовність у формуванні й розвитку вмінь і навичок здобувачів освіти, крім того, зумовлює добір вправ і завдань від найпростішого до найскладнішого, від відомого до невідомого.

Складником системи вправ і завдань для формування механізмів іншомовного спілкування мають бути ситуаційні, що спонукають учнів до розв'язання проблеми,

порушеної в ситуації, наприклад: *дорогою до школи учень зустрів іноземців, які щось його запитали, однак він не зміг відповісти*. Тут важливо розібратися, чому так сталося, яких знань не вистачило, над чи треба попрацювати. Можна подібні ситуації змодельовати на уроці. Доцільно запропонувати учням *скласти пам'ятку (5–7 речень) іноземною мовою «Як забезпечити ефективне спілкування?»*.

Як бачимо, що змодельовані на уроках іноземної мови ситуації потребують від учнів не лише знання конкретних правил поведінки, готового алгоритму дій і простого відтворення такої поведінки із представниками іншої мови та культури, а й здатності правильно оцінити ситуацію, спроектувати власні дії та поведінку стосовно певної ситуації, для подальшого взаємопорозуміння зі співрозмовником, при цьому використовуючи особистісний комунікативний досвід.

Наведені принципи є опорою для побудови системи вправ і завдань, спрямованих на формування механізмів мовлення в процесі вивчення іноземної мови в 7–9 класах гімназії.

Дотримання означених принципів уможливило визначення прикметних ознак системи вправ і завдань для формування механізмів мовлення в процесі вивчення іноземної мови в 7–9 класах гімназії, зокрема:

- спрямованість на навчання певного виду мовленнєвої діяльності. Наявність завдання може бути чинником підвищення мотивації учнів;
- визначення конкретного завдання, що співвіднесено з метою розвитку певного виду мовленнєвої діяльності та формуванням тієї чи тієї ключової компетентності;
- визначення умов виконання завдання;
- передбачення мовленнєвого продукту, що має бути створений під час виконання вправи чи завдання (учень має створити діалог, монолог, розповідь, опис тощо).

Отже, кожна вправа системи має визначати діяльність учнів, моделювати її, об'єднувати мовний і позамовний матеріал, забезпечувати активізацію словникового запасу учнів та засвоєння нової лексики, граматики в міжкультурному контексті. Кожна вправа реалізує низку функцій – навчальну, пізнавальну, розвивальну, виховну. Для формування в учнів механізмів мовлення вправи мають поєднувати взаємозв'язане навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. У цьому випадку можна говорити про їх комплексний характер. Наприклад, якщо основною метою вправи є, наприклад, навчання читання, бажано щоб цей вид мовленнєвої діяльності поєднати з іншими – говорінням, аудіюванням і письмом.

У вправах і завданнях мають бути відображені різноманітні аспекти української та іншомовної культури. Ефективності навчання сприятиме мовленнєво-мисленнєва спрямованість вправ і завдань, їх функційність, а також новизна поданого матеріалу, його ситуативна спрямованість, соціокультурна відповідність.

Культурологічний складник навчання іноземної мови зумовлює пошук нових методичних рішень, спрямованих на формування в здобувачів освіти механізмів іншомовного спілкування, розширення меж освітнього процесу, передовсім шляхом занурення учнів до міжкультурного контексту спілкування. Наприклад, моделювання ситуації, коли учні приїхали до країни, мову якої вивчають, і відвідують тематичні парки, ці-

каві археологічні пам'ятки, події, наприклад, в Іспанії – лицарський турнір, концерт фламенко, відвідування закладу харчування із національною кухнею; у Великій Британії – музей Гаррі Поттера, Вестмінстерське абатство, театр «Глобус». Учні мають поділитися враженнями з однокласниками й однокласницями.

Система вправ і завдань має бути спрямована на засвоєння й осмислення цінного як у культурі свого народу, так і представників інших культур, передовсім тих народів, мову яких учні опановують. Через виконання вправ і завдань здобувачі освіти мають опанувати комплекс позалінгвальних відомостей, комунікативних стратегій адекватної поведінки в іншомовному спілкуванні задля здійснення ефективної міжкультурної комунікації, що базується на знаннях фонетичного, лексичного, граматичного аспектів мови та вміннях застосовувати фонові знання для забезпечення взаєморозуміння в різноманітних ситуаціях міжкультурного спілкування.

Сучасні соціальні умови визначають функційність знань як основний вектор організації освітнього процесу, оскільки сьогодні важливо не просто добре знати іноземну мову, мати достатній словниковий запас, а послуговуватися нею як засобом ефективного спілкування з представниками інших культур. Важливо якомога краще пізнати культуру народу-носія мови. Для цього учні повинні знати фонетичні, лексичні, граматичні засоби, розуміти, як використовувати значення певного слова в конкретному контексті, які мовні засоби доцільно дібрати в певній ситуації, які невербальні засоби є прийнятними з-поміж носіїв мови тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Урахування описаних вище принципів сприяє створенню ефективної системи вправ і завдань, спрямованої на формування в учнів 7–9 класів механізмів мовлення, що забезпечить підвищення ефективності освітнього процесу, реалізацію мети і завдань навчання іноземної мови, визначених державними документами. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні системи вправ і завдань для формування механізмів іншомовного спілкування учнів 7–9 класів.

Використані джерела

- Зеленська, З.П. (2021). Психологічні особливості розвитку комунікативних умінь учнів основної школи у процесі засвоєння іншомовної лексики. Дисертація, кандидата психологічних наук зі спеціальностей 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, 19.00.05 – соціальні та поведінкові науки.
- Пахомова, Т.О. & Гальченко О.Ю. (2015). Методика навчання іноземних мов. Навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки «Мова і література (англійська)». Запоріжжя: Кругозір.
- Бігич, О.Б., Бориско, Н.Ф., Борецька, Г.Е. та ін., Ніколаєва, С.Ю. (ред.). (2013). Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів Київ: Ленвіт.
- Редько, В.Г. та ін. (2022). Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/inozemna-mova/>

- Редько, В.Г. (2017) Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка.
- Топузov, О., & Засєкіна, Т. (2022). Концепція підручників як складників дидактичної системи адаптаційного циклу навчання. *Проблеми сучасного підручника*, (28), 191–201. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-191-201>
- Ушакова, І.М. (2016). Вікова психологія: курс лекцій. Харків, НУЦЗУ.
- Черноватий, Л.М. (2018) Система вправ і завдань як категорія методики навчання. *Іноземні мови*, 2, 19–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2018_2_4

References

- Zelens'ka, Z.P. (2021). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku komunikatyvnykh umin' uchniv osnovnoyi shkoly u protsesi zasvoyennya inshomovnoyi leksyky. Dysertatsiya.. kand psykhol. nauk zi spetsial'nostey 19.00.07 – pedahohichna ta vikova psykholohiya, 19.00.05 – sotsial'ni ta povedinkovi nauky. (in Ukrainian).
- Pakhomova, T.O. & Hal'chenko, O.YU. (2015). Metodyka navchannya inozemnykh mov. Navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya studentiv osvith'oho stupenya «bakalavr» napryamu pidhotovky «Mova i literatura (anhliys'ka)». Zaporizhzhya: Kruhazir. (in Ukrainian).
- Bihych, O.B., Borysko, N.F., Borets'ka H.E. ta in. Nikolayeva, S.YU. (red.) (2013). Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka: pidruchnyk dlya studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv. Kyiv: Lenvit. (in Ukrainian).
- Red'ko, V. H. ta in. (2022). Model'na navchal'na prohrama «Inozemna mova. 5–9 klasy» dlya zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity. <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/inozemna-mova/> (in Ukrainian).
- Red'ko, V.H. (2017) Konstruyuvannya zmistu shkil'nykh pidruchnykiv z inozemnykh mov: teoriya i praktyka. Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian).
- Topuzov, O., & Zasyekina, T. (2022). Kontseptsiya pidruchnykiv yak skladnykiv dydaktychnoyi systemy adaptatsiynoho tsykladu navchannya. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (28), 191–201. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-191-201> (in Ukrainian).
- Ushakova, I.M. (2016). Vikova psykholohiya: kurs lektsiy. Kharkiv, NUTSZU. (in Ukrainian).
- Chernovatyy, L.M. (2018). Systema vprav i zavdan' yak katehoriya metodyky navchannya. *Inozemni movy*, 2, 19–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2018_2_4 (in Ukrainian).

Igor Goroshkin, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Foreign Languages Study Department, Institute of Pedagogy, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

PRINCIPLES OF BUILDING A SYSTEM OF EXERCISES AND TASKS FOR THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION MECHANISMS

The article updates the problem of determining the principles of building a system of exercises and tasks as a means of foreign language communication mechanisms. Based on the study, analysis and generalization of scientific studies, it was determined that the system of ex-

ercises and tasks is a hierarchically structured, didactically and methodically balanced sequence of exercises and tasks, developed taking into account the requirements of the State Standard of Basic Secondary Education, the model program for a foreign language, learning conditions, psychological characteristics of the students of the educational process, aimed at students' motivated and conscious mastering of foreign language material, the formation of their ability to use a foreign language as an effective communication tool, a powerful means of learning about another culture and representing one's own.

The need to take into account the socio-cultural context of the system of exercises and tasks and compliance with the requirements of the State Standard of Basic Secondary Education is emphasized. In this case, the system becomes a powerful tool for achieving the goal of learning foreign languages, defined by the standard and the current model program.

The principles of communicativeness, integrated learning of all types of speech activity and aspects of language, the dominant role of exercises, activity, clarity, systematicity, and sequence are characterized, and individual examples of exercises and tasks are given.

It is noted that each exercise of the system should determine the activity of students, model it, combine language and non-language material, and ensure the activation of students' vocabulary and the assimilation of new vocabulary and grammar in an intercultural context. To form students' speech mechanisms, the exercises should combine interconnected learning of all types of speech activity. In this case, we can talk about their complex nature.

Keywords: principle, exercise, task, system of exercises and tasks, foreign language communication.